

Miljøstatus i Norge

– Miljøutfordringer før og nå

Hva er Miljøstatus i Norge i dag?
Står det bedre eller dårligere til enn før?
Svaret er nok at utfordringene er helt
annerledes enn for 50, 100 og 150 år siden.

NÅ

Ofte usynlige,
som miljøgifter
i mat og støv

Mange flere,
mindre utslipps-
kilder, som biler
og forbruker-
produkter

Globale miljøproblemer
som må løses gjennom
internasjonalt samarbeid.
Krever omfattende, helhetlige
løsninger på tvers av
land og sektorer.
Behov for store endringer
og rask handling.

Komplekse sammenhenger:
Press på miljøet fra mange hold,
som klimaendringer, arealbruk,
miljøgifter, fremmede arter.
Klimaendringene som er den mest
alvorlige miljøutfordringen vi står
overfor, kan også forsterke de andre
miljøproblemene

Kunne ofte
luktes og
ses med det
blotte øye

Punktutslipp –
utslipp fra en
pipe eller et rør

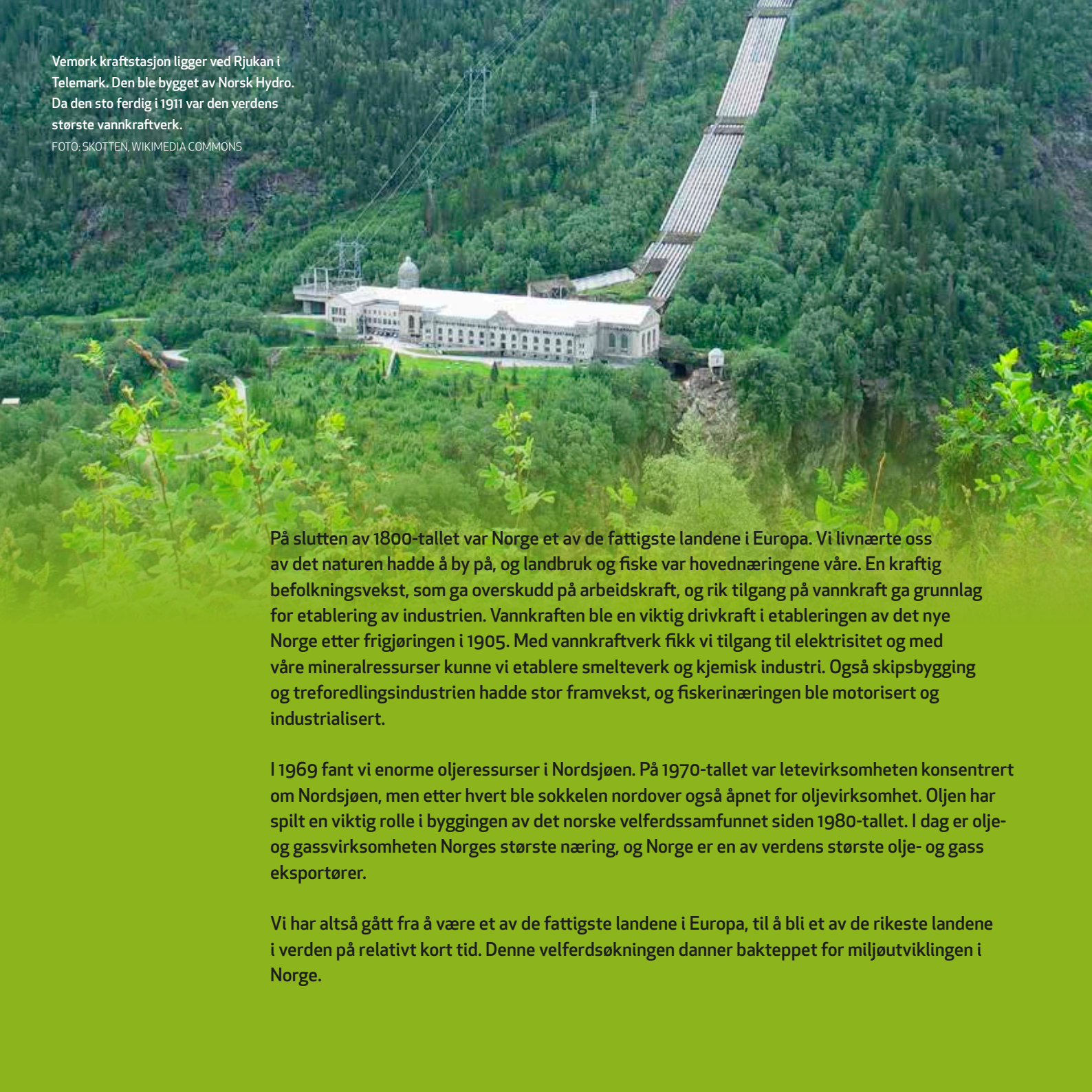
**Mindre komplekse
sammenhenger:**
Utslipp fra piper og
rør førte til skade på
helse og miljø

FØR

Lokale miljøproblemer
som ofte kunne løses
lokal og nasjonalt.
Utslippskrav og bedre
teknologi førte til
mindre utslipp

Vemork kraftstasjon ligger ved Rjukan i Telemark. Den ble bygget av Norsk Hydro. Da den sto ferdig i 1911 var den verdens største vannkraftverk.

FOTO: SKOTTEN, WIKIMEDIA COMMONS

På slutten av 1800-tallet var Norge et av de fattigste landene i Europa. Vi livnærte oss av det naturen hadde å by på, og landbruk og fiske var hovednæringene våre. En kraftig befolkningsvekst, som ga overskudd på arbeidskraft, og rik tilgang på vannkraft ga grunnlag for etablering av industrien. Vannkraften ble en viktig drivkraft i etableringen av det nye Norge etter frigjøringen i 1905. Med vannkraftverk fikk vi tilgang til elektrisitet og med våre mineralressurser kunne vi etablere smelteverk og kjemisk industri. Også skipsbygging og treforedlingsindustrien hadde stor framvekst, og fiskerinæringen ble motorisert og industrialisert.

I 1969 fant vi enorme oljeressurser i Nordsjøen. På 1970-tallet var letevirksomheten konsentrert om Nordsjøen, men etter hvert ble sokkelen nordover også åpnet for oljevirksomhet. Oljen har spilt en viktig rolle i byggingen av det norske velferdssamfunnet siden 1980-tallet. I dag er olje- og gassvirksomheten Norges største næring, og Norge er en av verdens største olje- og gass eksportører.

Vi har altså gått fra å være et av de fattigste landene i Europa, til å bli et av de rikeste landene i verden på relativt kort tid. Denne velferdsøkningen danner bakteppet for miljøutviklingen i Norge.

Store forbedringer for helse og miljø

Norsk industri strengt regulert

I forrige århundre opplevde Norge en økende industrialisering. Med industrialiseringen ble også utslippene av helse- og miljøskadelige stoffer større, ikke minst langs kysten og i noen av de flotteste områdene i norsk natur – innerst i fjordene, ved bunnen av fossefallene. Industrien ga velferd og velstand, men også miljøproblemer.

Årdal verk var flaggskipet i etterkrigstidas industripolitikk og startet opp i 1948. Allerede året etter gikk bøndene i Utladalen til sak mot eierne av verket. Trærne ble skadet og kyr fikk ødelagt skjelettet på grunn av fluorforgiftning. Årdal verk måtte betale en halv million kroner i erstatning. I løpet av noen år fikk

verket på plass rensing som ga store utslippskutt. 50 år senere blir 99,9 prosent av fluorgassen fra ovnene rensset. Denne saken var så synlig og viktig at den sannsynligvis er den enkeltsaken som betydde mest for å bane vei for den norske miljøforvaltningen.

På samme måte som ved Årdal verk, har myndighetene de siste 40 årene jobbet systematisk med utslippskrav, strengere regelverk og tilsyn overfor all industrivirksomhet. Resultatet er at vi i dag har en industri som er strengt regulert, og som benytter best tilgjengelig teknologi.

www.miljostatus.no/kjemikalier/

Mindre forsuring – flere steder kommer laksen tilbake

Men også industri i andre land forurenset norsk natur. Sur nedbør begynte å bli et ubehagelig problem i Europa allerede på slutten av 1800-tallet, og gikk hånd i hånd med industrialiseringen og utslipp som kom som følge av fossile brensler. Her i Norge begynte vi å merke effektene allerede på 1920-tallet, med rapporter om fiskedød på grunn av surt vann. Men ingen forstod hvorfor innsjøer og vassdrag ble sure. Først på slutten av 1960-tallet begynte man å mistenke at kilden til problemene var industrien på kontinentet. Det var på denne tiden, med omfattende skogdød i Sentral-Europa, at miljøproblemet endelig fikk full oppmerksomhet.

Vi fryktet at skogen i Norge også ville dø, men her var det fisken som ble hardest rammet. Mer enn 15 000 fiskebestander var utdødd eller påvirket av surere vann i elver og innsjøer. 25 laksestammer gikk tapt, og minst 20 andre var påvirket.

Ved å tilsette kalk i elver og innsjøer, blir vannet mindre surt. De siste årene er det brukt over 80 millioner kroner årlig til kalking. Sammen med internasjonale avtaler om reduserte utslipp, har dette redusert forsuringen betraktelig. I Sør-Norge er en rekke laksestammer som var tapt, etablert på nytt.

www.miljostatus.no/sur-nedbor/

Den atlantiske laksen lever i den nordlige delen av Atlanterhavet. I Europa finnes den fra kysten av det nordlige Portugal i sør, til Russland i nord, i Storbritannia, Irland og på Island. Mange bestander har blitt utryddet av mennesker. En tredjedel av dagens bestand lever i Norge.

FOTO: BÅRD BREDESEN, NATURARKIVET.NO

Kutt i mange av de mest alvorlige miljøgiftene

Vi har fått til kraftige kutt i utslippene av mange av de mest alvorlige miljøgiftene, som PCB, kvikksølv, dioksiner og bly. Mange utslipp ble halvert fra 1995 til 2010, og for mange miljøgifter er utslippsreduksjonene enda større. Det har vi klart ved hjelp av strenge miljøkrav til produkter og industrien, tilsyn og kontroll av industribedrifter, streng avfallshåndtering og store opprydningstiltak.

Mindre utslipp av miljøgifter har gitt oss bedre byluft, renere ferskvann, elver og fjorder – og mindre miljøgifter i matfatet til dyr og mennesker. Til sammen har dette vært et viktig bidrag til bedre folkehelse. Men det er fortsatt utfordringer knyttet til miljøgifter, og det skal vi komme tilbake til.

www.miljostatus.no/miljogifter
www.miljostatus.no/kjemikalier
www.miljostatus.no/noen-farlige-kjemikalier/

Store forbedringer på avfallsområdet

Økt forbruk bidrar til at avfallsmengdene vokser. Samtidig gjenvinnes mer avfall enn noen gang, og utslippene fra avfallsbehandlingen går ned. FOTO: LINN BRYHN JACOBSEN, MILJØDIREKTORATET

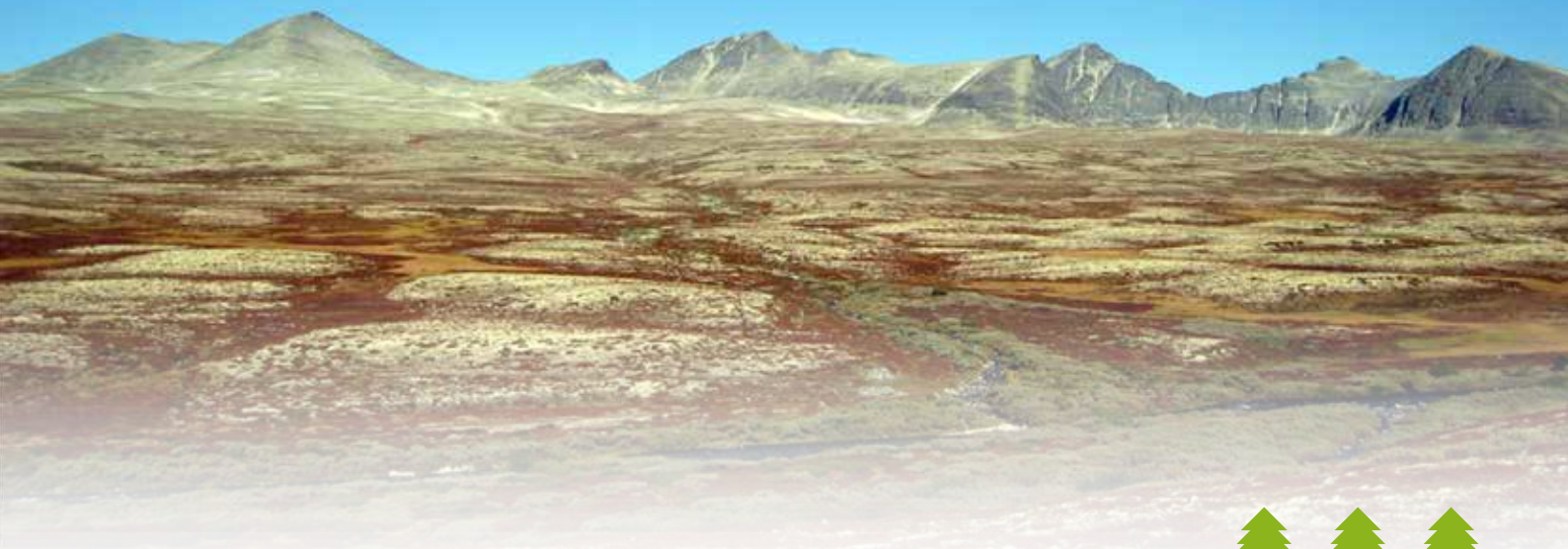
Også på avfallsområdet har vi fått til store forbedringer. For 20–30 år siden ble mesteparten av avfallet kastet på søppelfyllinger. Der fikk vi ingenting igjen for det – bare kostnader, dårlig lukt og utslipp av miljøgifter og klimagasser. I dag har vi forbud mot å deponere biologisk nedbrytbart avfall som papir, matavfall, trevirke og flere typer tekstiler. Utslippene av klimagassen metan fra avfallsdeponier har gått ned med over 30 prosent de siste 20 årene. Vi gjenvinner dessuten stadig mer av avfallet, enten ved materialgjenvinning, biologisk behandling eller energiutnyttelse. I dag gjenvinnes mer enn 85 prosent av avfallet. Det farlige avfallet inngår ikke i disse tallene. Mer enn 90 prosent av det farlige avfallet blir samlet inn

og tatt forsvarlig hånd om. Vi har gode ordninger for elektrisk og elektronisk avfall, og rundt 90 prosent av det som samles inn går til materialgjenvinning eller energiutnyttelse.

Den totale avfallsmengden i Norge har imidlertid vokst med nesten 40 prosent siden 1995, og totalt ble det kastet nesten 10 millioner tonn avfall i 2011. I årene framover må vi både redusere veksten i avfallsmengdene og øke andelen som går til materialgjenvinning og biologisk behandling.

www.miljostatus.no/avfall-og-gjenvinning/
www.miljostatus.no/farlig-avfall

17 prosent av norsk natur vernet

I 1884 ble det første norske naturområdet vernet. For femti år siden fikk vi vår første nasjonalpark, Rondane. Nå er nesten 2800 områder i Norge vernet som blant annet nasjonalparker og naturreservater. Det tilsvarer 17 prosent av norsk natur. Gjennom vern blir storslåtte og viktige naturområder tatt vare på for kommende generasjoner.

www.miljostatus.no/vernet-natur

Vassdragsnaturen vår er unik i europeisk sammenheng. Samtidig er mange vassdrag berørt av blant annet kraftutbygginger. For å ta vare på et representativt utvalg av norske vassdrag er 388 vassdrag eller vassdragsområder vernet. Dette utgjør nesten 30 prosent av arealet vårt. Vassdragsvernet er i første rekke et vern mot kraftutbygging, men verdiene i vassdragene skal også tas hensyn til ved andre inngrep.

www.miljostatus.no/verne-de-vassdrag/

Levedyktige bestander av viktige arter sikret

Havørna er vår største rovfugl og kan ha et vingespenn på opptil 2,65 meter. Her spiser den på en fjellrype. FOTO: BÅRD BREDESEN, NATURARKIVET.NO

Bevaringstiltak har gjort at flere fugle- og dyrearter som nesten var utryddet nå igjen har levedyktige bestander. Havørna er et godt eksempel. Etter at arten ble fredet i Norge i 1968, er havørnbestanden nå så stor at vi «eksporterer» havørn til Skottland og Irland som vil ha den tilbake i sin natur.

www.miljøstatus.no/havorn

Nå er det også rekordmye fjellrev. Årsaken er føring, avl, uttak av rødrev og andre tiltak som er gjennomført for å berge den truede fjellreven. Tiltakene har vært så vellykkede at det er håp om at fjellreven kan etablere seg i nye områder og etter hvert nå en levedyktig bestand.

www.miljøstatus.no/fjellrev

Rundt 1900 var fjellreven ganske vanlig i den norske fjellheimen, men pelsen var ettertraktet og fjellreven ble jaktet på. I 1930 ble den totalfredet.

FOTO: BÅRD BREDESEN, NATURARKIVET.NO

Bedre tilgang på friluftsområder

Med arealvern og statlig sikring av mer enn 2300 friluftsområder, har vi fått bedre tilgang på friluftsområder og naturopplevelser. I byene, der presset på natur og friluftsområder er stort, er viktige grønne lunger tatt vare på - som du og jeg kan bruke hver eneste dag. Dette er også tiltak som har bidratt til bedre folkehelse.

www.miljøstatus.no/friluftsliv
www.miljøstatus.no/friluftsomrader/

Presset på planeten er større enn noen gang – og Norge er ikke skånet

Verden er i endring. Vi opplever en rask befolkningsvekst. Økonomien har vokst raskt, noe som har gitt stor velstandsutvikling for mange mennesker. Resultatet har vært sterk forbruksvekst – og store globale miljøutfordringer som ikke kan håndteres på samme måte som før. Det europeiske miljøbyrået peker på klimaendringer, tap av leveområder, fremmede arter, rovdrift på naturressurser, og forurensning av luft og vann som de største trusselfaktorene.

Klimaendringene er vår tids største utfordring

Klimaendringene er den største miljøutfordringen menneskeheten står overfor. FNs klimapanel angir at den globale middeltemperaturen vil øke med 1,8–4 grader innen 2100 – i tillegg til økningen på 0,8 grader som allerede har skjedd. Den kraftigste oppvarmingen kommer i kalde, nordlige regioner om vinteren. Klimaendringene vil blant annet øke risikoen for flom og tørke, og ekstremt varme dager vil forekomme oftere. For å unngå de farligste klimaendringene må temperaturen begrenses til to grader. Skal vi klare å nå dette målet sier klimapanelet at de globale utslippene må reduseres med 50 til 80 prosent innen 2050. Utslippsveksten må snus innen 2014. Det er nødvendig med utslippskutt både i industriland og i utviklingsland.

Vi trenger en effektiv global avtale som sikrer større reduksjoner enn i dag.

Selv om alle land må bidra er det de rike landene, som har stått for de største utslippene, som må ta de største kuttene. I følge klimapanelet må disse landene redusere sine utslipp med mellom 80 og 95 prosent. Dette betyr i praksis at landene stort sett må gjøre seg uavhengig av fossil energi i løpet av de neste 40 årene. De neste tiårene må vi med andre ord omstille oss drastisk.

www.miljostatus.no/klima

Pakistan opplevde den verste flommen i landets historie i 2010. Rundt 20 millioner mennesker ble berørt.
FOTO: ISTOCKPHOTO.COM

Vi må tilpasse oss et klima i endring

Det er de fattigste landene i verden som allerede nå opplever de største og mest alvorlige konsekvensene av klimaendringene. De er også mest sårbare for klimaendringer, og har dårligst mulighet til å tilpasse seg et klima i endring. Men også i Norge har vi store utfordringer. Uansett hvor kraftige klimagasskutt verden får til i årene som kommer, vil klimaet endres og hyppigere ekstremvær vil forekomme. Vi må derfor tilpasse oss blant annet gjennom økt flomsikring, erosjonsvern, vi må sikre avløp og drenering og ta

hensyn til klimaendringer når infrastruktur bygges ut. Hvor store konsekvensene blir, avhenger av hvor sårbare vi gjør oss overfor ekstremvær og hvordan vi klarer å ruste oss mot det. Men vi må ha to tanker i hodet samtidig – Norge og verden må komme i gang med klimakutt som virkelig monner, samtidig som vi ruster oss mot de klimaendringene som kommer uansett.

www.miljostatus.no/klimatilpasning

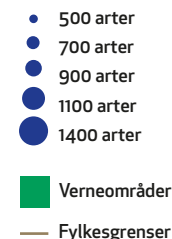
Bratsbergbanen like utenfor Notodden stasjon etter flommen i juli 2011. Styrregn førte til lokale oversvømmelser og store skader.

FOTO: JENS MARIUS HAMMER, TELEN.

Klimaendringer og arealinngrep truer naturmangfoldet

Verneområder og kjent eller antatt forekomst av truede og nær truede arter.

Klimaendringene utgjør en stor utfordring for arts-mangfoldet. Om gjennomsnittstemperaturen øker med to eller tre grader globalt, kan hver tredje art i verden forsvinne.

Vi ser allerede at et varmere klima gjør at flere arter flytter nordover. Et eksempel er hummeren, som i farvannene våre i gjennomsnitt har flyttet seg 80 meter mot nord daglig siden 1997. En rekke sårbare arter langt mot nord vil mangle områder å forflytte seg til, og i tillegg ser vi at stadig flere fremmede arter får levelige kår i Norge – og at de skader naturmangfoldet. Fjellbjørkemåler, flått og mårhund er eksempler på arter som sprer seg stadig raskere til nye områder.

En annen viktig trussel mot norsk natur i dag er arealinngrep. Utbygging av infrastruktur og nærings-arealer, sammen med klimaendringer, er hovedårsakene til at tapet av arter og naturtyper i dag skjer i rekordfart.

Å verne arealer er et viktig tiltak for å skjerme de truede artene mot arealinngrep. Men som vi ser på kartet er tettheten av truede arter høyest i områder som ikke er vernet. Naturmangfoldloven, og tiltakene som følger av den, skal bidra til å gjøre noe med det.

www.miljostatus.no/truede-arter/
www.miljostatus.no/arealbruk

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning og rødlistebasen 2010

www.miljostatus.no/klimaeffekter-norsk-natur
www.miljostatus.no/fremmede-arter

Små og store «vippepunkter» kan velte et økosystem

Vi står også overfor en del såkalte «vippepunkter» hvor vi risikerer å få endringer i naturen som ikke kan reverseres. En av de mest bekymringsfulle er havforsuringen som følger av CO₂-utslippene. Forsuringen gjør blant annet at organismer som krill og krabber kan få problemer med å danne skall. Dette kan føre til store endringer i økosystemet i havet, noe som igjen vil ramme oss mennesker.

www.miljostatus.no/havforsuring

Vippepunkter kan også forekomme i mindre skala. For omtrent ti år siden oppdaget forskerne at store skoger av sukkertare langs Skagerrak og deler av Vestlandet plutselig var blitt borte og erstattet av tepper av trådalger og slam. Tareskogene er viktige bo- og skjulesteder for krepsdyr, yngel og fisk. Sukkertaren er en kaldtvannssart og den dør når temperaturen i havet overstiger 23 grader. Årsaken til sukkertaredøden kan være en kombinasjon av varmt vann enkelte somre og økte mengder slam og næringssalter, som har hindret sukkertaren i å etablere seg igjen. Eksempelet viser hvordan kaldtvannssarter, i grensesonen av temperaturen de kan tolerere, kan forsvinne hvis klimaendringene og andre miljøbelastninger virker sammen.

I dag står det bedre til med sukkertaren i Skagerrak enn da vi startet overvåking av den i 2009.

www.miljostatus.no/sukkertare

Planktonarter som vinge-snegl får store problemer i surere hav. De utgjør en viktig del av kostholdet til mange fiskeslag, sjøfugl og marine pattedyr. Hele økosystemet kan rammes dersom vingesnegl og andre sentrale arter forsvinner.

FOTO: ERLING SVENSEN, UWPHOTO ANS

Sukkertaren kalles ofte havets regnskoger og er viktig for fisk og andre dyr i sjøen. FOTO: PER ARVID ÅSEN

Utfordringene blir mer komplekse og mindre synlige

Historien om sukkertaren viser at dagens og morgendagens miljøproblemer er svært sammensatte. Det er mange årsaker til problemene – og klimaendringene kan utløse eller forsterke dem. Miljøproblemene er tett koblet til samfunnsutviklingen – og lar seg ikke løse med enkle grep som et rensefilter og kalking av fiskevann.

Miljøgifter fraktes langveis fra

Dyr som lever i Arktis bruker fett som isolasjon mot kulden og som opplagsnæring for perioder med lite mat. Når dyrene bruker av fettlageret sitt, for eksempel under amming eller i sultperioder, får de i seg miljøgiftene som har hopet seg opp i fettet.

FOTO: JON AARS, NORSK
POLARINSTITUTT

Vi har fått god kontroll på norske utslipp fra store punktkilder som fabrikkpiper og avløpsrør. Men vi har fått mange flere små utslippskilder – som biler og forbrukerprodukter. Samtidig vokser produksjonen i mange land, og hav- og luftstrømmer på denne siden av ekvator går mest i en retning – nordover. I motsetning til fortidas blåsvarte røyk fra fabrikkene, og algegrønne vann, er mye av den forurensningen som i dag fraktes til oss helt usynlig.

www.miljøstatus.no/langtransportert-luftforurensning

Ett eksempel er kvikksølv. Vi har kuttet nasjonale utslipp betydelig, men måler fortsatt høye nivåer av kvikksølv i norsk natur. Tilførslene av kvikksølv til Norge fra andre land er nå mer enn dobbelt så store som våre egne utslipp.

www.miljøstatus.no/kvikksolv

Folk som lever på tradisjonelt vis i arktiske strøk er særlig utsatt for miljøgifter. Menneskene her spiser mye kjøtt og fett fra dyr høyt oppe i næringskjeden, som, hval, fugl og fisk. Det er mye som tyder på at høye kvikksølvkonsentrasjoner i blodet hos mødre blant urbefolkningen på Grønland og i Canada gjør at det fødes flere barn med lærevansker enn normalt. Det er mange slike urovekkende forskningsresultater. Det er ganske urettferdig når de som knapt bidrar til forurensningen, må ta den største belastningen.

www.miljøstatus.no/miljøgifter-arktis

Miljøgiftene kommer også til Norge med lastebil og båt i produkter vi bruker til daglig. Klær, mobiltelefoner, byggevarer, blinkesko, leker og treningsutstyr, for å nevne noen.

www.miljøstatus.no/produkter
www.miljøstatus.no/kjemikalier-leker

Vi utsettes for en cocktail av kjemikalier

Daglig får vi i oss en liten cocktail av kjemikalier gjennom maten vi spiser, lufta vi puster inn og produktene vi bruker. Kjemikaliene lukter vanligvis ikke noe, og vi ser dem ikke, men de omgir oss. De finnes både i hybelkaninene i stua, og på barnerommet. Barn er spesielt sårbare. Det er mindre som skal til for at kroppene deres påvirkes, og de putter ofte ting i munnen. Nå er det ikke ett enkelt slikk på en leke eller to som er farlig. Det er den samlede belastningen av mange ulike stoffer over tid vi er bekymret for, og langtidseffekter som kreft, lærevansker og reproduksjonsskader.

Det er viktig at vi kontinuerlig jobber for å kutte utslippene av stoffer vi allerede vet er skadelige.

Det handler også om å få oversikt over nye stoffer på markedet og bedre kunnskap om stoffenes helse- og miljøeffekter. Dette er et komplisert og langvarig arbeid, og vi må forvente å ha flere spørsmål enn svar i mange år framover.

www.miljostatus.no/effekter-helse-miljo

Er det slik at vi har begrunnet frykt for alvorlige konsekvenser av de kjemikaliene som brukes, men mangler vitenskapelig bevis, er vi nødt til å jobbe etter føre var-prinsippet. Hvis skadelige kjemikalier først er sluppet ut i miljøet, kan det gå generasjoner før vi blir kvitt dem.

Selv om vi kjenner egenskapene til en rekke kjemiske stoffer, vet vi fortsatt lite om cocktaileffekten av ulike helse- og miljøskadelige stoffer – det vil si hvordan kombinasjoner av stoffer påvirker oss og naturen.

FOTO: ISTOCKPHOTO.COM

Sammensatte miljøutfordringer for livet i havet

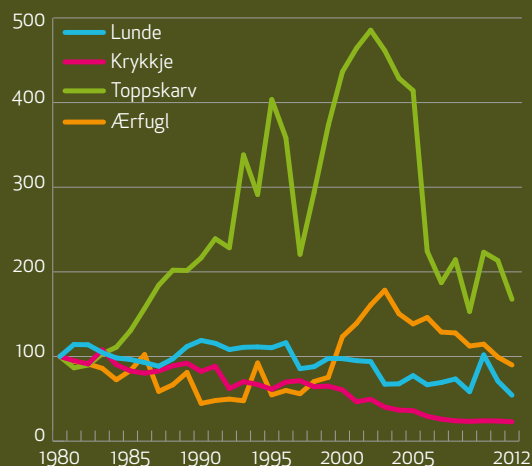
Sjøfuglene våre viser hvor sammensatte utfordringene for artene kan være. Mange bestander har gått kraftig tilbake. Siden 2006 er fem nye sjøfuglarter satt på den norske rødlista for truede arter. Truslene mot sjøfuglene kommer fra mange kanter. Miljøgifter skader fuglene. Tidvis mangler fuglene mat som følge av overbeskatning. Sjøfugl fanges som bifangst i fiskeriene. Ferdsel forstyrrer hekkplasser. Rovdyr, og fremmede arter som mårhund og mink, gjør innhogg i bestandene. Leveområdene stykkes opp eller ødelegges. Klimaendringene kommer i tillegg til dette. Sjøfuglene regnes som gode indikatorer for tilstanden i havet og langs kysten, og utviklingen gir grunn til å spørre hvordan det egentlig står til med de marine økosystemene.

Lunde, eller sjøpapegøye som den også kalles, hekker på begge sider av det nordlige Atlanterhavet. I Norge er den utbredt fra Rogaland til Finnmark. De siste årene har vært dårlige for lundefuglen langs norskekysten.

FOTO: KIM ABEL, NATURARKIVET.NO

De nye miljøutfordringene er ikke bare mer komplekse og sammensatte enn tidligere. De er også vanskelig å formidle, fordi de ofte ikke er så synlige, noen av dem utvikler seg lang tid, og vi kjenner dem ikke nødvendigvis på kroppen med det aller første. Rødlistene for truede og sårbare arter og naturtyper viser at det er de små, men kontinuerlige arealendringene som i dag er den største trusselen mot naturmangfoldet.

Utviklingen i viktige sjøfuglbestander. 1980-2012. Indeks, 1980=100 (kilde NINA, 2013)

Summen av stadig flere og mer alvorlige miljøpåvirkninger som virker sammen, kan gjøre at den samlede belastningen på økosystemene blir stor. Vi vet ikke sikkert hva som vil skje, men vi vet at naturmangfoldet trenger robuste og velfungerende økosystemer for å kunne tilpasse seg et klima i endring. Arter trenger også spredningskorridorer så de kan finne nye leveområder når det trengs.

De nye utfordringene kan bare løses gjennom samarbeid – nasjonalt og internasjonalt

For å oppnå gode resultater i arbeidet for et bedre miljø er det viktig å samarbeide med andre land. Gjennom solid kunnskap om blant annet klimaendringer og miljøgifter kan Norge spille en aktiv rolle internasjonalt. Det internasjonale arbeidet

blir stadig viktigere for oss – og Norge deltar i en rekke arbeidsgrupper på miljøområdet i EU/EØS, og i mange grupper under FN og andre organisasjoner. Innenfor Norges grenser er det viktig å samarbeide på tvers av sektorene.

Internasjonalt samarbeid

Klimaproblemet er globalt og kan ikke løses uten internasjonal enighet om store kutt i klimagassutslippene. Alle land må bidra – både industriland og utviklingsland. På klimakonferansen i Doha i desember i 2012 startet forhandlingene om en ny global avtale fra 2020. Det blir krevende å få til en ambisiøs avtale som sikrer at verden på lang sikt overholder målet om ikke å øke temperaturen mer enn 2 grader. Alle land må bidra – også Norge. Skal Norge ha troverdighet i disse forhandlingene er det viktig at vi har høye ambisjoner og iverksetter tiltak for å redusere også de nasjonale utslippene.

Selv om Norge ikke er med i EU samarbeider vi tett med EU-landene om regulering av kjemikalier gjennom EØS-avtalen. I 2008 ble det etablert et felles europeisk kjemikalier regelverk – REACH – som

vil gi bedre oversikt og informasjon om stoffer på markedet. Gjennom REACH har næringslivet fått et større ansvar for å dokumentere egenskapene ved kjemikaliene de innfører på markedet, og kjemikalier som fremstilles eller importeres til Europa må registreres.

Norge arbeider også aktivt utenfor Europa. Etter et initiativ fra Norge ble nærmere 140 land nylig enige om en ny global avtale for å regulere og redusere verdens kvikksølvutslipp. Avtalen regulerer bruk og utslipp fra de viktigste kildene; deriblant gruuevirksomhet, industrivirksomhet og produkter. Den regulerer også hvordan kvikksølvforbindelser skal lagres og behandles. For Norge og Arktis, som tilføres mer kvikksølv fra andre land enn vi slipper ut selv, har slikt internasjonalt arbeid stor betydning.

Samarbeid på tvers av sektorer

Innenfor Norges grenser er vi avhengige av et godt samarbeid på tvers av sektorene – ikke minst når det gjelder klimagassreduksjoner og klimatilpasning. Dette er viktig, fordi de fleste aktivitetene i samfunnet påvirker miljøet. Alle samfunnssektorer har derfor et selvstendig ansvar for å bidra til at de nasjonale miljømålene vi har kan nås. Sektorene har

et ansvar for å forebygge miljøbelastninger, og for å rydde opp hvis skaden først har skjedd. Dette gjelder både på nasjonalt nivå, på fylkes- og kommunenivå og det gjelder også for private aktører.

Miljøkunnskap har aldri vært viktigere – men kunnskap alene er ikke nok

Miljøutfordringene blir stadig mer komplekse, og de største utfordringene er ofte lite synlige for folk flest. Effektene av klimaendringer og kjemikalier er vanskelige å få øye på – her og nå. Bare over tid kan vi dokumentere endringer. Det kan være vanskelig å engasjere seg i noe man ikke selv kan se. Det gjør oss desto mer avhengig av kunnskap og dokumentasjon som grunnlag for politikk og handling.

Den største vitenskapelige dugnaden på miljøområdet er utvilsomt klimaforskningen. FNs klimapanel sammenstiller vitenskapelige resultater, observasjoner og modellkjøringer. Dette arbeidet er bunnplanken til de internasjonale avtalene vi har fått på plass i dag – Klimakonvensjonen og Kyotoavtalen. Klimapanelets arbeid er konsentrert omkring hovedrapporter som kommer med 5–6 års mellomrom. Et viktig formål med rapportene er å få et bredt og komplett bilde av klimaendringer og effektene av dem.

Handling og holdning

For å bremse de globale klimaendringene og tapet av naturmangfold må vi gjøre noen drastiske endringer framover, og foreta oss mye mer enn vi har gjort hittil. Selv om vi lykkes i å redusere klimagassutslippene vil det likevel skje store endringer i verdens klima, som vil medføre dramatiske konsekvenser for naturmangfoldet og forsterke effekten av andre miljøproblemer. Derfor er det viktig å jobbe med klimatilpasning framover, samtidig som vi jobber videre med å kutte klimagassutslippene og begrense tapet av naturmangfold.

HVA KAN DU GJØRE?

Registrer artene du ser
på artsobservasjoner.no

Bli miljøjournalist
www.miljojournalistene.no

Spar på strømmen

Velg kvalitet
og miljøvennlige
produkter

Sorter avfallet

Velg kollektivt når
det er mulig

Få flere tips:

www.erdetfarlig.no

www.artsobservasjoner.no

www.gronnhverdag.no

Gå tur i skog og mark og opplev naturen

Bruk sykkel
når du kan

Vil du jobbe som miljøjournalist?

Prøv deg som miljøjournalist på skolen og lær mer om klima og miljø, kritisk kildebruk og journalistiske arbeidsmetoder. Publiser saken din på nettavisen vår, er den god, kommer den kanskje i lokalavisen.

På Miljøstatus.no finner du informasjon om de fleste miljøtemaer, inklusive filmer og kart som du kan bruke i arbeidet.

Ine og Elisabeth, elever ved St.Franciskus ungdomsskole i Arendal:

– Det var spennende og interessant å jobbe som miljøjournalist. Vi har jobbet veldig selvstendig, fått mye grunnleggende kunnskap om miljøet og lært mye.

Ulf Brøndelbo, lærer ved Mjær ungdomsskole:

– Elevene er kjempeengasjert! Man merker det på hele stemninga og humøret, og de aller fleste elevene holder på mye lenger enn de ville gjort når det er vanlig skole.

Miljøjournalistene dekker kompetansemål i norsk, samfunnsfag og naturfag og er utviklet av miljødirektoratene i samarbeid med Naturfagsenteret og Avis i skolen.

www.miljostatus.no

Hvem står bak Miljøstatus.no?

- Miljødirektoratet (tidligere Direktoratet for naturforvaltning og Klima- og forurensningsdirektoratet)
- Norsk Polarinstitut
- Riksantikvaren
- Statens strålevern
- Havforskningsinstituttet
- Fiskeridirektoratet
- Kystverket
- Norges geologiske undersøkelse

I tillegg bidrar en lang rekke andre etater og forskningsinstitusjoner.

Følg oss på Facebook: www.facebook.com/miljostatus

Følg oss på Twitter: www.twitter.com/miljostatus

Epost: miljostatus@miljodir.no

miljøstatus.no